

SÅDAN KLARER DINE ELEVER SIG BEDRE I DE NATIONALE TEST

AF LIS PØHLER, PÆDAGOGISK KONSULENT, NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING, PROFESSIONSHØJSKOLERNE

De nationale test i dansk, læsning tester elevens færdigheder i sprogforståelse, afkodning og tekstforståelse, vel at mærke inden for de områder som kan testes med en it-baseret test, hvor svarene skal være entydigt rigtige eller forkerte. Så det første, man skal gøre sig klart, er, at gode resultater i nationale test er en nødvendig men ikke en tilstrækkelig forudsætning for at klare sig i danskfaget. Testen er målrettet læsningens grundkomponenter, mens andre væsentlige forhold som fortolkning, valg af hensigtsmæssige læsemåder og –strategier, dramatisering eller oplæsning af tekster (alle eksempler fra trinmål for 8.klasse) ikke kan måles med de nationale test. Læsning af norske eller svenske tekster indgår heller ikke i de nationale test. Det kunne sagtens lade sig gøre at lægge fx en svensk tekst ind i opgavebanken og stille fem spørgsmål til teksten, hvoraf kun et var rigtigt. Men hvordan skulle man så tolke et forkert svar? Hvad fortæller det læreren om elevens færdigheder på området? Svarer eleven forkert, fordi han ikke forstår det svenske, eller er det, fordi han har misforstået teksten? Det kan ikke afgøres ved hjælp af en it-baseret test, som vi kender den i dag.

Men uanset at der er meget, som ikke testes, så er der også meget, der testes¹. Spørgsmålet er, hvad kan du gøre, for at dine elever klarer sig bedre i testen næste år?

Vurdering af elevens dygtighed

Først og fremmest skal du være klar over, at testen er normativ. Det vil sige, at dine elevers præstationer måles i forhold til hele populationens præstation og ikke i forhold til et givent kriterium, som du er vant til fra de papirbaserede gruppeprøver.

Hvis du ser på den nationale præstationsprofil for testene², vil du se, at den for alle profilområder i alle test ligger på mellem 49 og 52 i 2009/2010. Omsat til almindeligt dansk betyder det, at cirka halvdelen af eleverne placerer sig under den nationale præstationsprofil – og cirka halvdelen over. Hvis fordelingen i din klasse nogenlunde svarer til dette, så har du med andre ord en "gennemsnitsklasse". Dine elever kan, hvad de andre elever på årgangen også kan og med indbyrdes variationer, som også er helt naturlige. Du skal derfor heller ikke nødvendigvis blive bekymret for de elever, som ligger under gennemsnit (11-35 point) – men du skal være bekymret for de, der ligger en del under gennemsnit (1-10 point). Du skal også være opmærksom på, at scorerne ikke er et udtryk for antal rigtigt/forkert besvarede opgaver. De nationale test er adaptive, hvilket medfører, at eleven vil svare rigtigt hhv. forkert på mellem 40 og 60 % af opgaverne, uanset om eleven er en dygtig eller svag læser. Det kan være en pædagogisk udfordring at forklare dette for forældre. Måske især forældre til meget dygtige elever? Et eksempel:

Andreas er en meget dygtig elev i 4.klasse. Han scorer 97 i sprogforståelse, 98 i afkodning og 98 i tekstforståelse. Forældrene bliver naturligvis glade for at få den besked, men spørger derefter læreren, hvad Andreas (og læreren) kan gøre, så han kommer op på 100 i alle tre profilområder næste gang. Forældrene viser med det spørgsmål, at de forstår scoren som et udtryk for antallet af rigtige besvarelser. Men sådan hænger det ikke sammen. Når Andreas scorer hhv. 97 og 98, er det udtryk for, at han er blandt de 2-3 % dygtigste elever på sin årgang i hele landet. Hvis han skal op på 100, skal han være den absolut dygtigste. Andreas' præstation er med andre ord afhængig af, hvordan andre elever klarer samme test. Det kan hverken Andreas, lærer eller forældre gøre så meget ved.

SÅDAN bliver dine elever bedre til sprogforståelse

I profilområdet sprogforståelse bliver eleven både testet i kendskab til konkrete ord og til talemåder. Desuden er der opgaver i at udpege homonymer (ord, der lyder ens, men betyder noget forskelligt).

Der findes allerede materiale på markedet med øvelser i talemåder. Spørgsmålet er bare, hvor mange af de talemåder, som er indlært på den måde, der hænger ved? Hvor mange kan eleven huske bagefter? Hvor mange bruger eleven i dagligdagen? Måske var det mere effektivt at rette fokus på talemåder, når de bliver brugt i den daglige undervisning? Du kan jo starte med at gribe i egen barm (!) og tænke over, hvornår du sidst har brugt en talemåde i undervisningen? Og hvornår I sidst har talt om talemåder i forbindelse med de tekster, I læser/hører i klassen? Måske ville det i de yngste klasser være både sjovt og billedskabende at læse og tale om Snøvsen-bøgerne? I de større klasser kunne I måske prøve at analysere en tv-avis og registrere, hvor mange talemåder der rent faktisk anvendes i løbet af sådan en halv time? Talemåderne er en væsentlig del af det daglige sprog, de er med til at skabe billeder og forståelse. Men de kan også give anledning til et lille grin, når de anvendes forkert, så naturligvis skal eleverne lære både at forstå og bruge talemåder i deres skrift og tale.

Ordforrådet ved vi er en meget væsentlig forudsætning for udvikling af læsning. Og det kan ikke pointeres kraftigt nok, at eleverne dagligt skal stimuleres sprogligt. De skal lære enormt mange nye ord i løbet af deres skoletid. Nogle forskere har beregnet, at det svarer til, at de skal lære 12 nye ord om ugen i alle ti skoleår! Man kan købe færdigproducerede udfyldningsopgaver, hvor eleverne træner ordene,

men man kan også overveje, om det er tid og penge værd? Sproget læres nu engang bedst ved at blive brugt aktivt og funktionelt. Med andre ord: dine elever skal tale med dig og med hinanden. De skal læse tekster med ord, de ikke kender. De skal undres over ukendte ord. Hvornår har dine elever sidst bedt dig forklare et ord, du brugte i undervisningen – eller et ord de stødte på i læseteksten? Hvis det er mere end en uge siden, så kunne det måske give anledning til overvejelse, om eleverne får tilstrækkelige sproglige udfordringer? Vær i øvrigt opmærksom på, at mange elever faktisk ikke forstår den eksakte betydning af helt almindelige ord som fx *imens*, *alligevel*, *herefter* – ord som binder sætninger og ytringer sammen, og som det kan være fatalt (i hvert fald i forhold til læseforståelsen) ikke at være opmærksom på.

Jo flere ord eleven kender, jo større sandsynlighed vil han også have for at kunne gætte sig til betydningen af et ukendt ord – hvad enten det står i en kontekst, eller det står som en opgave i nationale test, hvor der er valg mellem fire forskellige svarmuligheder. Opgaverne i de nationale test svarer sådan set til fortidens *Fup eller Fakta*-underholdning på tv. Måske kunne det inspirere til lidt underholdende sproglig i klassen? Del eleverne i mindre grupper og lad hver gruppe finde fx tre ord i ordbogen, som de regner med, at de andre elever ikke kender. Lad dem formulere tre eller fire svarmuligheder til hvert ord (hvoraf kun et er korrekt) og leg *Fup eller fakta* i næste time. Det giver eleverne anledning til at analysere ukendte ord, omformulere ordbogsforklaringen til et for årsgangen forståeligt dansk, finde på nye samt formulere nye og plausible forklaringer. De udvikler med andre ord deres semantiske bevidsthed og strategier til tolkning af ukendte ord.

Sæt to streger, så der bliver tre ord

opgave 1 af 10

Eksempel:
isbilko → is|bil|ko

Klik der, hvor ordet deles

tabuertroskabtyfoner

Svar / gå videre

@valuering.uvm.dk

SÅDAN bliver dine elever bedre til afkodning

Efter de nationale test er kommet til verden dukker der desværre fra tid til anden ordkædeopgaver til fri kopi op på Skolekom. "Desværre" fordi ordkæder er egnet som testmateriale, men de er mildest talt ikke anvendelige som undervisningsmateriale. Eleverne skal naturligvis lære funktionaliteten i opgaven. Det gør de hurtigst og mest enkelt ved at få lov til at lege med demotesten inden selve testafviklingen. De skal vænne sig til opgavens layout, de skal huske, at de skal sætte to streger, så der dannes tre ord – og de skal huske, at alle tre ord skal være rigtige ord. Men de bliver altså ikke mere sikre afkodere af at sidde og opdele 100 ordkæder. Og de lærer slet ikke ordenes betydning af det.

OS-prøverne er anvendt i grundskolerne i årevis, og mig bekendt er der aldrig nogen, der har lavet materiale, der udelukkende træner "læs et ord – udpeg det rigtige billede". Og med god grund. At kunne afkode et ord hurtigt og sikkert er en væsentlig forudsætning for sikker og flydende læsning. Al god begynderundervisning har fokus på at gøre eleverne sikre i dette. Når eleverne bliver lidt ældre, skal de også kunne aflæse låneordene hurtigt og sikkert. Det mest optimale tidspunkt at fokusere på ordenes struktur og fonologi er i forbindelse med stavningen. Når eleven skal stave til et ord, skal han bruge al sin viden om fonologi, ortografi og semantik og få det hele til at gå op i en højere enhed.

Og igen så er det elevens ordforråd, der er en væsentlig forudsætning for en god afkodning. Det er alt

Lav to mellemrum, så der bliver tre ord opgave 2 af 10

Eksempel:

isbilko → is bil ko

Sæt mellemrum, hvor ordet deles

tankeflugtspillefugltandsten

Svar / gå videre

evaluering.uvm.dk

Hvilke ord passer i teksten? opgave 9 af 10

Vælg svar

Han er hverken den bedste på gaden til at løbe eller cykle eller til at klatre i lygtepæle.
 Han kan ikke --Vælg-- særlig højt. Han falder altid over --Vælg-- , når de skal spille fodbold. Han er dårlig til at skyde med vandpistol.
 Faktisk kan Sune ikke finde en eneste ting, han er --Vælg-- til.

Svar / gå videre

evaluering.uvm.dk

andet lige lettere at afkode et ord, man kender, end et ord man ikke kender. Så ved siden af arbejdet med fonologisk opmærksomhed især i de første skoleår og arbejdet med stavning, staveregler og ortografi i hele skoleforløbet, så er fokus på udvikling af ordforråd og begreber en væsentlig forudsætning for at udvikle sikker afkodning.

SÅDAN bliver dine elever bedre til tekstforståelse

Eleverne skal både kunne læse på og mellem linjerne. I de nationale test og i dagligdagen. De skal have opmærksomheden rettet mod de ord, der står i teksten, de ord, der binder teksten sammen, tekstens overskrift osv. Kan de det, så vil de også være bedre i stand til at klare opgaverne i de nationale test.

Det er ikke nok bare at læse meget. Det er heller ikke nok at kunne læse korrekt på linjen. I den daglige læseundervisning bør der hele tiden være fokus på at lære eleven at reflektere over indholdet, danne følgeslutninger (inferens)³, skabe indre billeder og sætte det læste i relation til det, eleven i forvejen ved.

Det er meget vigtigt at fastholde, at også de svageste læsere skal have opgaver, som hjælper dem til at reflektere over indholdet, danne følgeslutninger, indre billeder osv. Udvikling af læseforståelse foregår i gensidigt samspil mellem afkodning, sprogforståelse og tekstforståelse. Der skal være fokus på alle felter hele tiden – og fra første dag. Det er vigtigt, at eleverne lærer, at de læser for at skabe mening med teksten. Nogle elever lærer sig desværre, at de læser for at læse korrekt på linjen. Derfor er det vigtigt at tale om teksterne. Ikke kun om det var en god eller dårlig historie men om konkrete forhold i teksten. Eleverne skal lære at sætte ord på "hullerne i teksten".

I teksten, som er gengivet nedenfor, er der masser af huller i teksten, som eleverne skal udfylde, og der er grundlag for dannelse af indre billeder. Ud fra teksten kan eleverne fx slutte, at mormor har en

bil, at hun er i arbejde, at hun syr tøj til damer, og at damerne prøver det tøj, mormor syr, så mormor kan rette til, så det sidder flot. Alt sammen selvfølgelig for den trænede læser, og for mange af de elever, som er vant til at få læst historier op og tale om dem. Men nogle elever danner ikke af sig selv de følgeslutninger og de indre billeder. De har simpelthen ikke fået lært sig, at det er sådan man gør, når man skal forstå en tekst. De har brug for en lærer, som igen og igen hjælper dem til at få øje på de indre sammenhænge i teksten.

Hos Mormor

Nanna elsker
at være hos mormor.

Mormor er så sød.
Hun kører Nanna
i skole hver dag.
Og henter hende,
når hun har fri.

Mormor syr
for folk.
Så hun er
hjemme
hele dagen.

16

Der kommer
tit damer,
som prøver tøj.

De står foran
det store spejl.

Det er sjovt
at se på.

Der sker altid noget
hos mormor.

Uddrag fra Hanne Leth: *Vores baby, lille Dingo*, Gyldendal, 1999

Summa summarum

Dine elever vil klare sig bedre i de nationale test i dansk læsning, hvis de bliver tilbudt en gedigen, relevant og alsidig danskundervisning, hvor der både dagligt er fokus på samtale, læsning og skrivning. Hvor læreren har føling med den enkelte elevs viden, erfaringer, forståelse og sproglige forudsætninger, og hvor eleven føler sig tryk og tør kaste sig ud i eksperimenter med ord, tolkning og formulering.

- 1 For yderligere information om indhold, struktur, tolkning og ideer til opfølgning af de nationale test se: Lis Pøhler og Søren Aksel Sørensen: *Nationale test og anden evaluering af elevens læsning*, Dafolo, 2010.
- 2 Findes på Skolestyrelsens hjemmeside under menuen "Nationale test".
- 3 Se fx Ida Buch-Iversen: "Det står jo ikke i teksten!" – inferenser i lesing, artikel i "Norden læser og skriver", Nationalt Videncenter for Læsning, 2010. Publikationen kan downloades fra www.videnomlaesning.dk.